

науково-теоретична конференція, Київ, 28 листопада. 1998 р. Матеріали. – Київ-Нью-Йорк, 2000. – С. 75

*Трикіша А.П.
Національний педагогічний університет
імені М.П.Драгоманова*

УКРАЇНСЬКА ПАРТІЯ СОЦІАЛІСТІВ-ФЕДЕРАЛІСТІВ ТА СТВОРЕННЯ ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ

З початком Лютневої революції 1917 року, яка дала величезний поштовх зростанню національної свідомості українського народу, рух за досягнення національно-територіальної і національно-культурної автономії провідником якого виступила українська інтелігенція, дедалі набирала все більшої сили.

Український рух мав суто демократичний характер, тому невдовзі свою роботу активізували українські політичні партії.

25-26 березня 1917 року провело свій з'їзд Товариство українських поступовців, на якому було прийнято нову назву організації – “Союз українських автономістів-федералістів” і проголошено курс на досягнення автономії України. [1;57]

6-7 квітня відбулись наради Української радикально-демократичної партії, що об'єднувала переважно інтелігентські та ліберально налаштовані українські кола, які були головним активним елементом Товариства українських поступовців. 25-28 червня 1917 р. відбулась партійна конференція на якій було прийнято резолюцію про зміну назви партії. Відтепер це була Українська партія соціалістів-федералістів, провідниками якої стали: В.Біднов, Д.Дорошенко, С.Єфремов, Ф.Матушевський, А.Ніковський, В.Прокопович, О.Шульгин і С.Ерастов.[2;140]

Таким чином, пройшовши кілька етапів творення, партія УПСФ, що стала правонаступницею Товариства українських поступовців та Української радикально-демократичної партії, зайняла “праве крило соціалістичного флангу”. [3;29] У подальшій діяльності партія відстоювала еволюційний шлях соціально-економічних перетворень, а кінцевою метою вважала ліквідацію експлуатації, побудову соціалізму. [4;145]

За своїм складом партія була нечисленна, кілька тисяч чоловік, однак і її провідники, і рядові члени мали великий політичний досвід і, що важливо, в умовах революційної стихії, відзначалися поміркованістю і зваженістю у своїх рішеннях і діях. [5;533]

Майбутні соціалісти-федералісти довели це вже 28 лютого, коли до Києва дійшли перші звістки про революційні події у Петрограді. Голова Комітету Південно-Західного фронту Всеросійського союзу міст Ф.Штейнгель (член ТУП) негайно зібрав Комітет, більшість якого склали тупівці (М.Біляшівський, А.Вязлов, Д.Дорошенко, Ф.Матушевський, А.Ніковський), для консультацій. Наступного дня новину було підтверджено телеграмою Тимчасового комітету Державної думи, однак вона ще не набула широкого розголосу. Лише 3 березня інформація про події у Петрограді потрапила на сторінки київських газет і стала об'єктом повсюдних дискусій.[5;7]

Того ж дня – 3 березня – в українському клубі відбулися багатолюдні збори. С.Єфремов повідомив присутніх про політичні події в столиці. Було вирішено заснувати загальноукраїнську організацію, й таким чином, майбутні соціалісти-федералісти стали ініціаторами створення майбутньої Української Центральної Ради.[5;7]

Однак принципи утворення такої організації викликали гостру суперечку, в ході якої визначилися дві позиції. Члени Товариства українських поступовців, які небезпідставно вважали, що саме вони останніми роками несли основний тягар української справи, пропонували, щоб саме ТУП став основою майбутньої всеукраїнської організації. Іншим громадським, професійним, партійним, кооперативним організаціям пропонувалося активно приєднуватися до тупівських громад. Цій позиції виявили спротив українські соціал-демократи на чолі з Д. Антоновичем.[5;7]

Д.Антонович наполягав на створенні принципово нової організації, у якій би на принципі пропорційного представництва зійшлися всі українські громадські об'єднання.

Істотним недоліком його позиції було те, що реально діючою на той момент у Києві була лише одна організація – ТУП. Д.Дорошенко згадував, що представляти інтереси різних суспільних верств домагалися групи та організації які не були нікому відомі. Так “одна, наприклад, на борзі зложена група студентської молоді, що назвала себе партією українських соціалістів-революціонерів, виступала в імені багатомільйонної маси українського селянства і претендувала на більшість місць в Раді. В тім же дусі висловлювались і представники аж п'яти робітничих українських організацій в Києві (що тільки тепер ми про них почули) і т. д.” [6;86] Однак “щоб не розбивати сил і не утворювати двох центрів, рада ТУПу погодилась на домагання соціалістичних представників, із тим, щоб до нового осередкового органу, для якого прийнято назву Центральної Ради, входили представники від різних нових організацій. Так утворилася Центральна Рада, до якої зразу ж

увійшли крім членів ТУПу представники українських соціал-демократів, українців-військових, від українців-робітників, від кооперативів, студентів, від православного духовенства міста Києва (два делегати, вислані від зборів цілого міського духовенства), від різних товариств (“Українське Наукове товариство”, “Товариство українських техніків та агрономів”, “Українське Педагогічне Товариство” та ін.), громад і гуртків” [1;52].

Так чи інакше але на початку березня 1917 року виникла організація якій судилося відіграти видатну роль в історії Української революції, в історії України.

Найважливішою подією початкового етапу Української революції став Всеукраїнський національний з’їзд (конгрес), проведений у Києві 6-8 квітня 1917 року з ініціативи й під керівництвом Центральної Ради. За місяць революції Український визвольний рух набув такого розмаху, що Українська Центральна Рада вже не могла розраховувати на успішне керівництво ним. Виникла потреба перетворення Центральної Ради на авторитетніший і правоздатніший орган, аніж той який було створено на початку березня 1917 р. переважно з представників київських громадських організацій. Крім цього з’їзд мав стати демонстрацією потенційних можливостей українського руху і завдяки отриманій підтримці намітити принципову лінію національно-визвольної боротьби.

Почесне місце серед делегатів, які прибули на з’їзд посіли відомі українські культурні та громадські діячі. Серед них представники Союзу українських автономістів-федералістів та радикал-демократів – С.Єфремов, Л.Старицька-Черняхівська, Д.Дорошенко, О.Шульгин, Ф.Матушевський. С.Ерастов був обраний головою з’їзду [1;61].

Першого ж дня було заслухано й обговорено реферати Д.Дорошенка – “Державне право і федеративні змагання на Україні”, О.Шульгина – “Федералізм. Домагання демократичної федеративної Російської Республіки”, Ф.Матушевського – “Автономія широка і обмежена, національно-територіальна й національна. Домагання широкої національно-територіальної автономії України і права національних меншостей та їх забезпечення” [2;149].

Хоча, М.Грушевський пізніше критично оцінював рівень виголошених рефератів та їх обговорення, все ж академічна форма проведення національного з’їзду виявилася досить продуктивною, зважаючи на умови, за яких відбувалася Українська революція. Така форма, з одного боку, допомагала ефективно збагачувати визвольний рух новітніми теоретичними надбаннями, викристалізувати лінію боротьби, а з іншого – відразу випробувала на широкому загалі, наскільки правильно обрано курс революції.

З огляду на це, в українському середовищі неподільно панували автономістсько-федералістські орієнтації [2;150].

В останній день роботи з'їзду було проведено вибори до Центральної Ради. Таємним голосуванням М.Грушевського було обрано Головою Центральної Ради, В.Винниченка та С.Єфремова – його заступниками. До складу Центральної Ради з'їзд обрав 115 депутатів [2;151].

8 квітня на перших же організаційних зборах М.Грушевським було запропоновано обрати Виконавчий Комітет під назвою Комітет Центральної Української Ради (пізніше він отримав назву Мала Рада) з 20 чоловік. Головою Комітету було обрано М.Грушевського, його заступниками В.Винниченка та С.Єфремова [2;152]. Пізніше М.Грушевський критично оцінював новостворений орган: «Склад комітету був доволі сірий і мало революційний: забагато було інтелігенції, забагато с-фів (крім Єфремова, Прокопович, Ніковський, Старицька-Черняхівська, Вілінський, Бойко, Мірна), з с-деків, крім Винниченка, – Садовський, Стасюк, Чикаленко, з есерів тільки – Христюк» [7;124].

Формально партії мали порівняно незначне представництво у Раді. При формуванні її складу Всеукраїнським національним з'їздом Союз автономістів-федералістів (пізніше соціалісти-федералісти) отримав 5 мандатів(Д.Дорошенко, В.Леонтович, В.О'Конор-Вілінська, В.Прокопович, Є.Чикаленко), УСДРП – 4, УРДП(згодом також соціалісти-федералісти) – 3 мандати(Ф.Матушевський, А. Ніковський, Ол.Шульгин), УПСР – 3, самостійники – 1 місце [1;69].

Однак реально перші три партії мали значно більшу кількість мандатів, завдяки своїм членам, проведеним до Ради через селянський, військовий, робітничий з'їзди та територіальне представництво. Загалом саме політичні партії визначили характер діяльності Центральної ради, її фракції утворювалися за партійним принципом [5;13].

Для відтворення загальної характеристики партій у Раді використаємо спогади Гольденвейзера. Він пише: «Депутати-українці поділялися на три значні фракції: українські есери, українські есдеки та соціалісти-федералісти. Українські есери були самою сильною партією у Раді; до них під кінець приєднався і Грушевський, який довго залишався безпартійним. Але разом з тим ця фракція була найбільш бідною на людей; навіть у прем'єри вона не могла висунути нікого яскравішого, ніж Голубович. Українські соціал-демократи, до яких належали Винниченко, Петлюра, Ткаченко, Порш та інші, були малочисельні але незрівнянно більш значний персональний склад цієї фракції дещо згладжував чисельну перевагу есерів. Нарешті соціалісти-

федералісти репрезентували найпоміркованіший і найкультурніший елемент української громадськості” [8;31].

Однак невдовзі яскраво проявляються розбіжності між соціалістами-федералістами та іншими провідними українськими партіями. Есефи не могли погодитися з радикалізмом, який все глибше оволодівав Центральною радою. Представляючи, передусім інтелігенцію “вони не мали за собою маси і через те не відігравали рішучої ролі в Центральній Раді. З їх голосом дуже мало рахувались, хоч і не могли обійтися без есефів, коли довелося почати будівництво автономної України” [6;157-158].

Література

1. Дорошенко Д. Історія України 1917-1923. В 2-х т.: Документально-наукове видання/Упоряд. К.Ю.Галушко. – К.: Темпора, 2002. – 320с.
2. Солдатенко В.Ф Українська революція. Історичний нарис: Монографія. – К.: Либідь, 1999. – 976 с.
3. Мироненко О.М. Витоки українського революційного конституціоналізму 1917-1920рр. – К.: НАН України. Інститут держави і права ім. В.М. Корецького, 2002. – 260с.
4. Українські політичні партії кінця XIX – початку XX століття: Програмові і довідкові матеріали. – К., 1993.
5. Українська Центральна Рада. Док. і матеріали. Т.1. – К.: Наукова думка, 1996. – 589с.
6. Дорошенко Д. Мої спомини про недавнє минуле (1914-1920). – Мюнхен: Українське Видавництво, 1969. – 543с.
7. Грушевський М.Спомини // Київ. – 1988. – № 9
8. Гольденвейзер А. А. Из киевских воспоминаний (1917 – 1920 гг.) // Революция на Украине по мемуарам белых / Сост. С. А. Алексеев: Под ред. Н.Н. Попова. – М.; Л., 1930.

*Хрипко С.А.
Національний педагогічний університет
імені М.П.Драгоманова*

ТРАНСФОРМАЦІЯ РЕЛІГІЙНИХ РИС УКРАЇНСЬКОЇ МЕНТАЛЬНОСТІ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНИ

Проблема джерел синтезу вічного і тимчасового в історії етносу, нації, суспільства, колективу і кожної людини особисто так чи інакше ніколи не